

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר** ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חולמ סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר** ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת נדרים מ"ט - נ"ה ♦ כלים ה', ב' - ה', ה'

בס"ד, כ"ה תמוז תשע"ה

גליון מס' 842

השבוע בגליון

- ♦ האם גם "לא תטגן גדי בחלב אמו"?
- ♦ משמעות "דגה" ופירוש הפסוקים במכת דם
- ♦ האזהרה והעונש
- ♦ "דבר שיש לו מתירין" הטעם הכפול של התקנה

- ♦ המאכל מותר מפני שהוא אסור...
- ♦ ביצה שהוטלה ביום טוב התערבה בביצים אחרות
- ♦ הביצה גם "טריפה"
- ♦ שני דברים דומים אינם מתבטלים

דבר העורך

מיתת נשיקה

סיפור מרגש ביותר באמתחתנו, אך בפתח הטור נביא את מכתבו הנרגש של יהודי יקר אשר נמנה על לומדי הדף היומי הרבים החותמים את לימוד הדף היומי בלימוד שתי הלכות ליום ב"מאורות ההלכה". כבוד הרבנים הנכבדים שליט"א.

כשלמדנו את המילים הבאות במאורות ההלכה נפעמה נפשי ונתרגשה עד מאד, כי עם כל מילה שקרא הרב מגיד השיעור שליט"א, הדהדו באזני דברי אבי מורי ז"ל, אשר לפני עשרות בשנים אילפני גם הוא בדברים אלה בשעה שלימדני הלכות תפילין לקראת בר המצווה.

(בכתב ידו המסוגנן הוא טרח להעתיק את דברי החינוך אשר נלמדו במסגרת לימוד ההלכה).

"משרשי המצווה, לפי שהאדם בהיותו בעל חומר משך בהכרח אחר התאוות, כי כן טבע החומר לבקש כל הנאות אליו... אם לא שהנפש שחננו האל תמנענו לפי כחה מן החטא. ומאשר תשכון בגבולו שהיא הארץ ורחוקה מאד מגבולה שהיא השמים, לא תוכל לו ויגבר כחו עליה תמיד, לכן היא צריכה... להרבה שומרים לשמרה משכנה הרע פן יקום עליה ויהרגנה... ורצה המקום לזכותנו אנתנו עם הקודש, וציוונו להעמיד שומרים גיבורים סביב לה, והם שנצטוונו לבל נפסיק דברי תורה מפניו יומם ולילה, ושניתן ארבע יציאות בארבע כנפות כסותנו, ומזוזה בפתחנו, והתפילין בידינו ובראשינו, והכל למען נחדל מעושי דינו ולא נתור אחר עינינו ואחרי יצר מחשבות ליבנו".

הוא מוסף לצטט במכתבו חלקים נוספים שרגשוהו עד מאד, והם אכן מומלצים ביותר לחיזוק קיום מצוות תפילין באהבה ובכוונה כיאה וכיאות.

★ ★ ★

דף מט/א ויבשלו הפסח

האם גם "לא תטגן גדי בחלב אמו"?

שלוש פעמים ציוותנו תורתנו "לא תִבְשֹׁל גְדִי בְחֵלֶב אִמּוֹ" (שמות כג/טו, לד/כו, דברים יד/כא), כדי להורתנו כי בשר וחלב אסור לבשל יחד, אסור לאכול את המבושל יחד, ואסור ליהנות ממנו. חז"ל הוסיפו ואסרו גם עוף וגם אכילת בשר וחלב יחד אף על פי שאינם מבושלים.

בישול נעשה על ידי חימום מאכל מוצק מעורב בנוזלים. האם גם טיגון בשר בחלב נאסר מן התורה או רק בישול? בנידון זה נחלקו רבותינו האחרונים [ראה ערוך השולחן יו"ד סימן פ"ז סעיף י"הביא מדברי רש"י ותוספות הסוברים שטיגון אינו בכלל בישול].

נידון זה מעשי ביותר הן לגבי יהודי העובד במקום נכרי, הרשאי הוא לטגן או לצלות בשר בחלב? אם הדבר אסור מן התורה, הן איסור התורה כולל מלבד האכילה גם את עצם פעולת הבישול ואסור לו לעשות כן! כמו כן נידון זה עשוי להיות בעל השלכות ממוניות כבדות משקל במקרה שבשר נצלה בטעות עם חלב או טוגן עמו בטעות, האם מותר למכרו לנכרי? אם טיגון וצליית בשר בחלב אסורים מן התורה, הרי גם ההנאה מהם אסורה ויש להשליכם!

לומדי הדף היומי יתמהו בוודאי, נידון זה כיצד התפתח? הן מפורש בגמרתנו כי הנודר שלא יהנה "מן המבושל", רשאי לאכול צלי! הרי לנו כי צליה וטיגון אינם כלולים ב"בישול"! ובכן, הערוך השולחן (שם) מבאר כי בלשון בני אדם אכן "מבושל" הוא מאכל שבושל ולא מאכל שנצלה או טוגן, ואילו נידוננו הוא האם בלשון התורה "בישול" כולל גם צליה וטיגון.

שמה נאמר כי נביא ראייה מדיני השבת, שבה מלאכת "מבשל" כוללת את כל אופני הבישול והאפיה למיניהם? גם מכאן אין להביא ראייה שהרי אפילו המתוך עופרת בשבת חייב משום מלאכת "מבשל" שעיקרה: חימום דבר באש. כלומר, מלאכת "מבשל" קיבלה את שמה ככל אבות המלאכות של שבת שנקבעו לפי הפעולות שנעשו במשכן וכל הפעולות הדומות להן הן תולדותיהן.

עלינו לברר, איפוא, אם בלשון התורה "בישול" כולל גם צליה וטיגון.

ובכן הפרי חדש (יו"ד סימן פ"ז ס"ק ו) סבור כי טיגון בכלל בישול, וראייה עמו. הרי קרבן פסח אינו נאכל אלא צלי ואף אסרה תורה לבשלו (שמות יב/טו): "אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱוָשׁל מִבְּשֵׁל בְּמַיִם כִּי

צעילוי נשמת

הר"ר **חיים הלוי קליין** ז"ל
ב"ר אליעזר ז"ל - אנטוורפן
נלב"ע כ"ד בתמוז תשנ"ז
תנצב"ה
הונצה ע"י בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **חנה יהודית בלכר** ע"ה
ב"ר שבח ז"ל
נלב"ע כ"ח בתמוז תשס"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י חתנה ובתה
הר"ר **אריה דודרה יעקבסון** שיחיו - ת"א

צעילוי נשמת

הר"ר **משה מנחם חסדיאל** ז"ל
ב"ר חיים שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ו בתמוז תשמ"ד
תנצב"ה
הונצה ע"י בנו ידידנו
הר"ר **שאל חסדיאל** ומשפחתו שיחיו ב"ב

לעילוי נשמת

מרת **שרה רבקה ברלינר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל
נלב"ע כ"ח בתמוז תשס"ו **תנצב"ה**
הונצחה ע"י חתנה ובתה הר"ר **אבי ומאיה שנור** הי"ו

אִם צָלִי אֶשׁ". והנה בחומש דברים (ט/טז) נאמר על קרבן פסח "ובשלת ואכלת!" הרי לנו כי בתורה המילה "בישול" מכוונת גם לצליה, ומכאן שכשנצטוונו "לא תבשל גדי בחלב אמו", כוונת התורה לכל סוגי הבישול האפשריים.

אולם החוות דעת (שם ס"ק א') דוחה את ראייתו - אימתי מפרשים מילה במובנה הרחב יותר? רק כאשר אין ברירה. כגון: בכתוב התורה (במדבר כא/כו) "וַיִּקַּח אֶת כָּל אֶרְצוֹ מִיָּדוֹ" על כרחנו יש לפרש שלקחה מרשותו ולא מידו ממש. לפיכך בקרבן פסח שחובה לצלותו, ודאי שכשאמרה תורה "ובשלת ואכלת" כוונתה לצליה, אך לגבי בשר בחלב שאין חובה לפרש כי "בישול" כולל צליה אין לנו אלא את לשון הפסוק, ולפיכך מן התורה לא נאסר אלא לבשל בשר בחלב, אך צליה וטיגון לא נאסרו.

בעל יד אברהם (בהגהותיו לשולחן ערוך, סימן פ"ז סעיף א') דוחה את דברי החוות דעת ואף תמה עליהם; הן בסוגייתנו נאמר מפורשות כי "בישול" של תורה כוונתו גם לצליה. בגמרתנו מובאת דעת רבי יאשיה החולק וסובר כי הנודר מן המבושל אסור גם בצלי, והגמרא מביאה "זכר לדבר" מכך שנאמר בדברי הימים (ב' לה/ג) לגבי קרבן פסח: "ויבשלו הפסח באש כמשפט". מכאן ש"בישול" של תורה כולל גם צליה! [למעשה הגמ' אומרת שאין זה טעמו של רבי יאשיה שכן לשון תורה לחוד ולשון בני אדם לחוד. ובירושלמי - מובא בר"ן וברא"ש כאן - נאמר שאכן זהו טעמו של רבי יאשיה, שהולכים אחר לשון תורה]. אכן מפורש במדרכי (תענית, סימן תרל"ב) שכשאסרו לאכול בסעודה המפסקת שבערב תשעה באב שני **תבשילין**, האיסור כולל גם מאכל צלוי, כנאמר "ויבשלו הפסח", וכך נפסק להלכה (רמ"א בשולחן ערוך או"ח סימן תקנ"ב סעיף ג').

השאלה המתבקשת היא, מדוע באמת הסיקה גמרתנו שבישול כולל צליה מן הפסוק שהובא לגבי קרבן פסח? הן הוסבר למעלה כי פירוש רחב למילה ניתן רק בלית-ברירה, ומאחר שקרבן פסח נצלה בלבד, חובה לפרש כי "ויבשלו את הפסח" היינו צליה, אך מניין שכאשר אדם נודר מן המבושל יש לפרש שכוונתו גם לצליה?

היד אברהם מסביר כי טעות היא לפרש שיש מילים בתורה שאותן אנו מבארים במובנן הרחב בלית-ברירה, וכגון: הפסוק "ויקח את כל ארצו מידו", מדוע השתמשה התורה בלשון לא מדויקת ולא כתבה "ויקח את כל ארצו מרשותו" וכדומה? על כרחך שבכך מלמדתנו התורה כי "מידו" היינו גם ברשותו! גם לגבי קרבן פסח בו השתמשה התורה בלשון "בישול", הרי היא מורה בכך כי המילה "בישול" כוללת בתוכה גם צליה, אחרת לא היתה נוקטת בלשון זו, ולפיכך באמור התורה "לא תבשל גדי בחלב אמו", כוונתה הן לבישול והן לצליה.

דף נא/ב אלא והדגה אשר ביאור מתה קטנים מתו גדולים לא מתו משמעות 'דגה' ופירוש הפסוקים במכת דם

גמרתנו מוכיחה כי המילה "דגה" בלשון התורה כוללת גם דגים גדולים, שהרי במכת דם שניחתה על המצרים נאמר (שמות ז/כא): "וַהֲדַגְהָ אֶשֶׁר בַּיָּאֵר מִתְּהָ" ואין כל ספק כי הדם שהמית את הדגים לא הבחין בין גדולים לקטנים.

שאלה מעניינת על גמרתנו עוברת מדור לדור ומידי פעם מיושבת באורח אחר, כפי שמקשה הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל (נדרי זריזין): "לכאורה יפלא למה הביא הש"ס הפירכא מסיפא מגוף המכה ולא הביא קרא המוקדם". כלומר: הן כבר באזהרתו של משה רבינו לפרעה כי אם לא ייטיב יהפוך היאור לדם הוא אמר לו (שם י"ח): "וַהֲדַגְהָ אֶשֶׁר בַּיָּאֵר תָּמוֹת וּבְאֵשׁ הַיָּאֵר", מדוע הגמרא אינה מביאה ראייה מפסוק זה אלא נזקקה לפסוק אחר המתאר את מכת הדם שאירעה במצרים?

האזהרה והעונש: הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל מבאר באופן הבא: מתחילה נגזר על המצרים שרק מי היאור הסמוכים לגדה יהפכו לדם, אך בסופו של דבר נענשו שכל מימי היאור התדממו. זאת מניין? ובכן שתי ראיות הוא מביא מן הפסוקים. בהתראת משה רבינו לפרעה נאמר "ונהפכו המים אשר היאור לדם... ונלאו מצרים לשתות מים מן היאור". כלומר: "המים אשר היאור" - יהפכו לדם ולא כל המים, ולכן "נלאו מצרים לשתות מים מן היאור" - יהיה עליהם לעמול קשה עד לאות כי בגדות היאור המים יהיו דם ויהיה עליהם לדלות מים ממרכזו. ואילו בפסוק המתאר את העונש כבר נאמר "ויהפכו כל המים אשר היאור לדם... ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאור". בסופו של דבר "כל המים אשר היאור" נהפכו לדם, והמצרים "לא יכלו" בשום פנים ואופן לשתות מים מן היאור...

מעתה מובן היטב מדוע הגמרא אינה יכולה להוכיח מן הפסוק הראשון ש"דגה" מתייחס גם לדגים גדולים, שהרי בפסוק הראשון משה רבינו הזהיר את פרעה ובאזהרתו התייחס רק למים שבגדות היאור. במים אלה שוחים רק דגים קטנים, הגדולים שוהים במים עמוקים יותר ואין פלא

במסיבת סיום מסכת כתובות במחזור הקודם, שנערכה ברמת הגולן על ידי מאורות הדף היומי למאות לומדי הדף היומי באזור, נשא דברים רבה הראשי של קצרין, הרב יוסף שמעון לוי שליט"א. תוכן נאומו התמקד בקשר של תורה ובדבריו סיפר את המעשה הבא:

אבי ז"ל, רבי מכלוף הלוי, היה יהודי ירא שמים מרבים והוגה בתורה בקביעות. במשך שנים רבות הוא למד בחברותא עם יהודי בשם ר' אברהם מרציאנו ז"ל, בחלקים שונים בתורה.

השניים היו קשורים זה בזה בקשר עבות כל ינתק, קשר שרק לימוד התורה הקדושה בצוותא יכול ליצור, וכאשר נפטר אבי ז"ל, ר' אברהם לא מש מאבי מעת הפטירה כל הלילה, עד שנקבר בקברו. במלאת שנה לפטירת אבי ביקש ר' אברהם לעלות ל"מפטיר" במקום אחד מאיתנו, בני הנפטר. הסכמנו בחפץ לב. ר' אברהם עלה למפטיר, קרא בתורה, בירך ברכת התורה, רכן ונשק לספר התורה ונותר רכון עליו כששפתיו רופפות על ספר התורה. הנוכחים הבחינו כי ר' אברהם אינו נע ואינו זע, ומיד הושיבוהו על הכסא שעל הבימה אך הוא כבר היה ללא רוח חיים. מת מיתת נשיקה בקשר של תורה!

אין קשר אמין יותר מקשר התורה. ונפשו **קשורה** בנפשו" אומר הכתוב. "קשורה" בגימטריה 611. "תורה" בגימטריה 611. זהו קשר כל ינתק. כשיעקב אבינו ע"ה ראה את העגלות ששלח יוסף, "ותחי רוח יעקב אביהם", קשר של תורה הוא מעל הזמן ומעל המקום. יהודי הזוכה להתחבר לדף היומי מתחבר לחבורה של יהודים, הוא מתקשר לתורה בקשר שהוא מעל הזמן ומעל המקום. כל לומד דף היומי מקושר עם כל אחיו לומדי הדף היומי, להיכן שהוא מגיע הוא נכנס לבית המדרש ולומד את אותה סוגיה עם אחיו שבכל העולם. זהו קשר שלא יסולא בפז.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף נ/א לא ניחא לי דאיתחני בהדין עלמא

השפעה על הרבים

גמרתנו מספרת כי רבי יהודה אביון מרוד היה, עד שמעיל אחד שימש לו ולאשתו והיו יוצאים בו מן הבית לסירוגין.

בסנהדרין (כ/כ) נאמר שבדורו של רבי יהודה היו ששה מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה. נמצאת למד שמידת ההסתפקות במועט של רבי יהודה השפיעה על כל בני דורו... (מעייני החיים, כא).

דף נ/א אתא אליהו אידמי להון כאנשא

כיצד נהיה רבי עקיבא?

טבע האדם, אומר הגר"ח שמואלביץ, להרגיש עצמו חסר כלפי מה שלמעלה הימנו. אולם, הדרך הטובה היא להסתכל באילו שהם למטה ממנו, ואז ירגיש את טובת ה' עליו וישמח בחלקו.

אכן, כאשר בא אליהו הנביא בדמות העני ואמר לרבי עקיבא ורחל כי אפילו קש אין לו כדי להציע תחת אשתו היולדת, אמר רבי עקיבא לרחל: ראי כי יש אנשים עניים מאיתנו. מיד אחר כך אמרה לו רחל: "זיל הוי בי רב" - לך היה תלמיד חכם, אם לא חסר כלום, יכול אתה ללכת ללמוד! מזה יצא רבי עקיבא!... **כמה** רבי עקיבא! אבדו בגלל שחשו חסרים בעיני עולם הזה...

דף נא/א ובקירקני

צהלולים

רבי יוסף חיים מנגדד מפרש שקורקני זו הכוונה למה שנקרא בעברית "צהלולים", שנהוגת הנשים "בהוצאת

קול בלבד בפה... שאין מוציאים תיבות אלא קול בלשון בלבד, שהוא עולה ויורד בתוך הפה בהוצאת הקול, כדרך של נשים לעשות כן בחתונה וכיוצא".
אין דרך אשת הנשיא לעשות צהלוילים אלו, שהרי זה גנאי לה, ורק בר קפרא הצליח להביאה לידי כך (בן יהוידע).

דף נא/ב קטנים מתו גדולים לא מתו

מכת דם - רק בדגים קטנים

הרואצי'וב, בעל צפנת פענח, כתב שיש לבאר שאכן רק הקטנים מתו, כמשמעות הלשון 'דגה' [כידוע בדברי אגדה ניתן לפרש שלא כביאורי חז"ל, כל שאינו נוגע להלכה]. החילוק הוא שמכת דם שלטה רק בדגה ששייכת למצרים. הוא מוכיח מדברי חז"ל במקומות שונים שדגים גדולים שבים אינם שייכים לבני המדינה, לעומת הדגים הקטנים. לפיכך רק הקטנים מתו ולא הגדולים... (שיירי צפנת פענח, עמוד קצ"א).

דף נד/ב קרביים לאו בשר

ריאה - בשר, להסיר קטרוג

סיפר החזון איש זצ"ל: פעם קרא הט"ז את חותנו הב"ח לדין תורה. הב"ח התחייב לו כי יהיה סמוך על שולחנו ויקבל בשר מדי יום, וביום מן הימים הגיש לו ריאה במקום בשר. בית הדין פסק שגם ריאה בשר היא, כי בני מעיים בשר נחשבים.

הטעם לכך שקראו לדין תורה, הסביר החזון איש, מפני שהט"ז חש כי על ידי כך שלא אכל בשר ממש באותו יום לא היו כוחותיו עימו לעסוק בתורה במידה הגדושה שנהג בה. על ידי כך התעורר קטרוג בשמים על הב"ח ולפיכך חפץ הט"ז שבית הדין יפסוק שגם ריאה בשר היא וכך גם יפסקו בשמים!...

דף נה/א ומדבר מתנה

ביאור הפסוק הקודם

אחד מתלמידי הגר"א זצ"ל שאלו: חז"ל דרשו את שירת הבאר, החל מהמילים "ומדבר מתנה...", על לימוד התורה. הרי השירה מתחילה לפני כן, והיאך יתפרש הפסוק הקודם "באר הפרוה שרים כרוה נדיבי עם במחוקק במשענותם"?

ביאר לו הגר"א: "באר" היא התורה, כידוע. "חפרוה שרים" הם לומדי התורה, "כרוה" - קנאוה [ראה בראשית נה/ב בקברי אשר כריתי לוי וברש"י שהכוונה - קניית] - "נדיבי עם" המחזיקים ביד הלומדים, לשניהם חלק בתורה; אלו - הלומדים - "במחוקק", בעוסקם בחוקי התורה, ואלו - תומכי התורה - "במשענותם" בהיותם משענת ללומדים. (פנינים משולחן הגר"א, חוקת).

דף נה/א ומדבר מתנה

רק ממדבר

פעם בא אל רבי ישראל מרוזין זצ"ל עשיר שעשה הונו בדרכים מפוקפקות, וחפץ לתת לו פתק ופדיון. סרב רבי ישראל לקבל.

אמר לו רבי ישראל: נאמר "ומדבר מתנה". מדבר הוא סמל של ישירות ונקיות כפיים. חז"ל (סנהדרין מט) אמרו על יואב, כי הפסוק האומר עליו: "ויקבר בביתו במדבר" מלמד - "מה מדבר מנוקה מגזל ועריות אף ביתו של יואב".
 רק מ"מדבר" מקבלים "מתנה"...

דף נה/א ואם הגביה עצמו - הקב"ה משפילו

אין שיעור למידת השפלות

התורה מזוהירה את האדם לבל יתגאה, כי אם כן יעש - סופו לרדת מגדולתו.

בעל קרן אורה כותב על מידת הגאווה: "כי המדה הזאת תגדיל לעשות, למשול גם באדם המעולה בתכלית המעלה, כמו זה שניתנה לו התורה במתנה, ונחלו אל ועלה לגדולה, כי לשלם כזה נאה הגדולה, כי ה' הוא נחלתו; עם כל זה, מתוך הגדולה והמעלה תשלוט בו יותר הגסות ורומת רוח, ויורידנו עד למטה לארץ.

דמכל המדות הרעות אפשר לצאת מהן חפשי על ידי קניית המעלה והשלמות; אבל מדת הגסות, כל עוד שתגדל לעלות במעלות, תתגבר גם היא. על כן, לעומת טבע חוק האדם השלם לעלות מעלה מעלה בכל עת בקניית השלמות, כמו כן צריך להגביר מדת השפלות. ואין להשפלות שיעור, כמו שאין לקניין השלמות שיעור."

שרק הקטנים ימותו ולא הגדולים. ברם, מן הפסוק השני בו מתוארת המכה בפועל, שכל מי היאור נהפכו לדם וגם פסוק זה נוקט בלשון "הדגה", הרינו למדים ש"דגה" היינו גם דגים גדולים כי אם כל מי היאור הפכו דם, על כרחך שגם הגדולים מתו...

מהרי"ל דיסקין (בחי'דושי' לתורה) ביאר כי את אזהרתו של משה לפרעה ניתן היה לפרש גם אם נניח ש"דגה" מתייחסת לדגים קטנים בלבד; משה הזהירו **אפילו** "דגה", דגים קטנים, לא יהיו לכם לאכילה כי כולם ימותו. ברם, בפסוק הבא המתאר את שכבר התרחש ואין בו מסרים של אזהרה ואיום, מדוע נקטה התורה בלשון "דגה" אם "דגה" הם רק דגים קטנים? על כרחך ש"דגה" כולל דגים גדולים וקטנים...

רבה של ללוב, רבי חיים הכהן רפפורט (מים חיים, קונטרס אוצרות חיים, וארא, אות ד) הסביר את הדברים בדרך מעניינת: מניין לגמרא שכל הדגים מתו? שמא אכן רק הקטנים מתו ולא הגדולים וממילא אין כל הוכחה ש"דגה" היינו גם דגים גדולים!

שמא תאמר, אין הגיון שימותו הקטנים בלבד? ובכן הן כל מעשה הפיכת היאור למים היה נס מופלג, וכיצד נדע מה בדיוק התרחש שם באותו נס, אולי נגזר כי במכת דם רק הדגים הקטנים ימותו ולא הגדולים? לפיכך לא הוכיחה הגמרא ש"דגה" מתייחס גם לדגים גדולים כי אם מן הפסוק השני המתאר את הנס הגדול שאירע... לו היה מתרחש נס נוסף, שרק הדגים הקטנים מתו ולא הגדולים הפסוק היה מפרש זאת ומדגיש את הדברים, ומשסתם וכתב "והדגה אשר ביאור מתה", על כרחך שכל הדגים מתו...

דף נב/א ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם

"דבר שיש לו מתירין" הטעם הכפול של התקנה

את המאמר הבא, ושני מאמרים בגליון הבא נקדיש למחלוקת הראשונים המפורסמת על אודות הכלל ש"דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל".

המאכל מותר מפני שהוא אסור... במאמר זה נחזה בדבר-פלא: מאכל אסור באכילה שנהיה מותר באכילה מפני שרובץ עליו איסור נוסף! תוך כדי הדברים נפרט את מחלוקת הראשונים ונתבונן בהשלכותיה, ובמאמרים הנוספים נשתאה להווכח כיצד התפשטה מחלוקת זו ושלחה שורשים למחוזות שונים. מעשה שהיה כך היה.

ביצה שהוטלה ביום טוב התערבה בניצים אחרות: תרנגולת הטילה ביצה ביום טוב. ביצה זו אסורה במאכל עד מוצאי יום טוב, כתקנת חז"ל המפורסמת בפתחת מסכת ביצה: "ביצה שנולדה ביום טוב... בית הלל אומרים לא תאכל" (עי"ש בגמרא בטעם האיסור). כעבור זמן מה אחד מבני הבית נטל את הביצה בלא משים והניחה בתוך קערת ביצים שהוטלו בערב יום טוב ובני הבית התכוונו לבשלן ולאכלן ביום טוב. כל הנסיונות לאתר את הביצה האסורה עלו בתוהו, ועתה לפנינו ביצה אסורה מעורבת בסל ביצים כשרות.

"דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל": הלכה ידועה היא כי מאכל אסור שהתערב ברוב מאכל היתר - הרי המאכל האסור בטל ברוב מאכלי היתר וגם הוא מותר באכילה. מעתה, לכאורה מותר לאכול כל אחת מן הביצים שבקערה, כי הביצה האסורה בטלה ברוב הביצים הכשרים שבקערה. "לכאורה" אמרנו, כי למען האמת הוא אינו רשאי לאכול אף ביצה עד מוצאי יום טוב, לאור תקנת חז"ל ש"דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל". כלומר, חז"ל הורו שאם בעתיד אפשר יהיה לאכול את המאכל האסור בלא הזדקקות לביטול ברוב - הרי הוא נותר באיסורו אף על פי שהוא מיעוט איסור ברוב היתר, ויש להמתין עד שיפוג איסורו. לפיכך, מאחר שבמוצאי יום טוב הביצה כבר לא תהיה אסורה, אסור לאכולה ביום טוב. הוספת פרט אחד לסיפור עשויה להפוך את הקערה על פיה.

הביצה גם "טריפה": נניח שעל הביצה שנולדה ביום טוב רבץ איסור נוסף, איסור "טריפה", מפני שהיא נולדה מתרנגולת "טריפה" וכשם שאסרה תורה אכילת בעל חיים טריפה, כך גם אסור לאכול את היוצא ממנו. שני איסורים, איפוא, על הביצה המעורבת עם הביצים הכשרות: "טריפה" ו"ביצה שנולדה ביום טוב".

הפרי מגדים (שער התערובות חלק ג' אות ב' ד"ה דבר שיש לו) כותב כי לפי צד אחד במחלוקת הראשונים - שמיד נפרט - ביצה זו תהיה מותרת לאכילה כבר ביום טוב מפני שהיא "טריפה"!

הא כיצד?

ובכן שני טעמים נתנו הראשונים להוראת חז"ל ש"דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל".

עד שתאכלנו באיסור - תאכלנו בהיתר: רש"י (ביצה ג/ב) מפרש: "עד שיאכלנו באיסור - יאכלנו

לעילוי נשמת

הרב גרשון שיין ז"ל

בן הרב ברוך מרדכי ואסתר מיכלא ז"ל

נלב"ע כ"ח בתמוז תשס"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' נחמן שבתי גלינסקי זצ"ל

בהרה"ג ר' יעקב יצחק זצ"ל

נלב"ע כ"ו בתמוז תשנ"ט

והר"ר אליעזר הכהן זילברברג זצ"ל

ב"ר יעקב משה זצ"ל

תנצב"ה

לעילוי נשמת

רון סיני ז"ל

בן יבדלחט"א גדעון בנימין איתמר הי"ו

נלב"ע כ"ה בתמוז תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הילד אליעזר וידר ז"ל בן יבלחט"א הר"ר דב שיחי

נלב"ע כ"ז בתמוז תשמ"ט תנצב"ה

הונצח ע"י הוריו ידידינו הר"ר דב וזוג מרת מלכה וידר שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

